

RESINA, J.R.; La vocació de modernitat de Barcelona. Auge i declivi d'una imatge urbana

Text Xavier Pla

La vocació de modernitat de Barcelona. Auge i declivi d'una imatge urbana

Joan Ramon Resina

Galaxia Gutenberg / Cercle de Lectors

Barcelona, 2008

316 pàgines

Potser ha passat una mica desapercibuda la publicació del llibre de Joan Ramon Resina titulat *La vocació de modernitat de Barcelona. Auge i declivi d'una imatge urbana*. És un assaig important, honest, crític, apassionat i forçosament polèmic, que hauria d'haver suscitat un debat intel·lectual i polític d'altura entre tots aquells que s'interessen per les ciutats i la cultura urbana, per la literatura sobre ciutats i les formes de creació d'identitats, per la política cultural o, simplement, per la política. El llibre de Resina sobre Barcelona i la seva representació, sobre la ciutat i el seu relat, esdevindrà una peça imprescindible, potser incòmoda, per explicar el procés de modernització (fallit, segons l'autor) de la capital de Catalunya. Després de tants anys de parlar de Barcelona, de la seva remodelació i de la seva imatge, fins i tot de la seva autopromoció, és una mica paradoxal el punt mort en què semblen trobar-se polítics, arquitectes, urbanistes, sociòlegs, historiadors, escriptors, periodistes o crítics literaris.

Val la pena, per començar, recordar alguns elements significatius sobre aquesta obra. En primer lloc, aquest llibre apareix en una nova col·lecció d'assaig en llengua catalana que significa una gran aposta de l'editorial per traduir obres del pensament contemporani. De moment, destaca el llibre *La literatura en perill*, de Tzvetan Todorov, que s'ha traduït abans al català que al castellà. També hi ha, és clar, la voluntat d'impulsar l'assagística catalana actual, de vegades privada de sortides editorials dignes. La col·lecció ja compta amb alguns títols importants, com el de Perejaume, *L'obra i la por*, i el de Maria Josep Balsach, *Joan Miró*. *Cosmogonies d'un món originari*, obra que ha estat guardonada amb el Premi Ciutat de Barcelona 2007 d'assaig. En segon lloc, el prestigi del seu autor és evident. Joan Ramon Resina (Barcelona, 1956) és catedràtic, cap del Departament d'Espanyol i Portuguès, i director del programa d'Estudis Ibèrics de la Universitat de Stanford, a Califòrnia. És un acadèmic de prestigi en el món de la literatura comparada, de la teoria de la cultura i de l'hispanisme nord-americà, col·laborador del *Frankfurter Allgemeine Zeitung*. Resina compta amb una àmplia bibliografia en català, castellà i anglès sobre cultura política, literatura i cinema, en què es fa difícil destacar algun llibre, però de la qual els més coneguts serien, potser, *El cadàver en la cocina: la novel·la policíaca en la cultura del desencanto* (Anthropos, 1997), *After-Images of the City* (Cornell University Press, 2003), *El postnacionalisme en el mapa global* (Afers, 2005) o *Casa encantada: lugares de memoria en la España constitucional (1978-2004)* (Iberoamericana, 2005).

En tercer lloc, el llibre de Resina és un "veritable" assaig. És clar que segurament no arribarem mai a saber definir amb exactitud què és un assaig. Alguns dels grans noms de la crítica del segle passat ho van intentar. Georg Lukács, Walter Benjamin, Theodor Adorno i, més tard, Jean Starobinski, o, entre nosaltres, un Eugeni d'Ors, un Josep Ferrater Mora o un Joan Fuster, van voler delimitar amb el màxim rigor un gènere que destaca precisament per la seva llibertat creativa, per la seva falta de límits, pel seu caràcter inaprensible. El precedent de Montaigne és ben clar. És el seu llibre, els *Essais*, el que dona nom al gènere. En el seu origen etimològic, exagium significava en llatí "balança". L'assaig, doncs, té molt a veure amb l'experiència individual, amb la indagació subjectiva, amb el "sospesar" idees sense cap pretensió, en principi, d'arribar a una conclusió. Potser, però, qui més coses va dir sobre l'assaig contemporani va ser el novel·lista Robert Musil a través de les reflexions d'Ulrich, el protagonista de *L'home sense qualitats*. Deia Musil que un home que busca la veritat es converteix en un savi. I que un home que pretén expressar la seva subjectivitat potser esdevindrà un escriptor. Però, què ha de fer un home que busqui alguna cosa situada entre l'un i l'altre? Entre ser un savi o un escriptor? Molts estarien temptats d'aconsellar-li de dedicar-se a la filosofia, però ja se sap que a Musil els filòsofs no el convencien. El novel·lista austríac va trobar en les virtuts de l'assaig no només un gènere literari a mig camí entre les exactituds discursives i la frescor de l'impressionisme, una

La vocació de modernitat de Barcelona. Auge i declivi d'una imatge urbana

forma literària que permet fusionar la vida interior amb la reflexió i el pensament, sinó també una veritable actitud davant de la vida i l'art. Tot això (experiència individual, documentació i rigor crític, desplegar teories i sospesar idees) es troba, en bona mesura, en el llibre de Joan Ramon Resina. I està perfectament expressat en els dos primers substantius que apareixen en el títol i el subtítol del seu llibre: "vocació", "modernitat", "auge" i "declivi", atribuïts a la ciutat de Barcelona, a la seva representació literària o, més extensament, a la discussió sobre el seu model de ciutat.

El llibre de Resina està escrit originalment en anglès, i aquesta primera orientació cap al lector anglosaxó pot haver produït algunes distorsions (per exemple, en l'ús de l'adjectiu modernista, que potser s'hauria d'haver assenyalat amb cometes per diferenciar-lo del sentit que té en la tradició catalana). Però també dóna una independència crítica al seu autor i un eclecticisme teòric i metodològic (que va des de la filologia estricta fins a l'hermenèutica passant per la psicoanàlisi) que fan el llibre molt atractiu, precisament perquè s'allunya de l'assaig acadèmic o universitari convencional, i li permet associar objectivitat i subjectivitat, literatura i política amb plena llibertat d'esperit. El llibre analitza cent anys d'història de la ciutat, entre la primera Exposició Universal (1880) i els Jocs Olímpics del 1992, a partir d'una recerca de Barcelona en la literatura catalana i en la presència de la ciutat en la literatura escrita en altres llengües. En aquest sentit, és un llibre que cal posar al costat d'altres assaigs previs, com els de Rafael Tasis, Jordi Castellanos o Julià Guillamon, per posar només tres exemples. En la seva brillant introducció, titulada "La ciutat com a forma social", Resina parteix de la idea de "legibilitat" de la ciutat moderna. Entesa aquesta com una "experiència", com una suma de relacions que inclou tradició i memòria, passat documentat i "records anònims i desarrelats", però, sobretot, voluntat de preservar la seva continuïtat. La ciutat és "llegible", per això és susceptible de ser analitzada com si fos un text, perquè funciona com un "espai semàntic", com un "escenari semiològic", amb una "llengua" i una "gramàtica" pròpies. El llibre es divideix en set capítols, començant per la "ciutat burgesa" representada per Narcís Oller, amb un magnífic (i poc conegut) contrapunt d'Edmond de Amicis, avançant per la "ciutat imaginada", centrada en les propostes noucentistes d'Eugeni d'Ors de la ciutat total (i en majúscula), continuant en la constitució del Barri Xino en la novel·lística francesa, sobretot de Jean Genet, i aprofundint en el capítol central del llibre, "Un lloc entre els morts", dedicat a una innovadora interpretació de La plaça del Diamant, de Mercè Rodoreda.

Fins aquí l'"auge" del títol. A partir d'aquí, el "declivi". L'anàlisi d'El amante bilingüe, de Juan Marsé, i, sobretot, d'algunes lamentables declaracions del novel·lista sobre la qüestió de la llengua marquen una inflexió en el to de l'assaig, que esdevé més subjectiu i més crític. La literatura és substituïda per la política en un sentit ampli. Als capítols finals, Resina constata la falta d'autocrítica de les classes dirigents i entra de ple en el camp de batalla del debat polític. Examina els discursos de Pasqual Maragall i d'Oriol Bohigas sobre la promoció d'una Barcelona convertida en la "millor botiga del món" i en què la cultura s'instrumentalitza com a propaganda. Convençut que s'està convertint en una ciutat "desterritorialitzada", una metròpoli més en el món de la globalització, Resina emet una crítica severa de la Barcelona d'avui i constata la devastació produïda per l'absència de reflexió després de la Barcelona olímpica i el Fòrum de les Cultures. Simplificada, "descatalanitzada", publicitada, Barcelona es torna transparent com un logotip. La conclusió de Resina és negativa, és el fracàs polític del "risc de morir d'èxit". Per més que puguin semblar parcials o subjectives, qualsevol lector, ni que sigui d'una manera íntima, sap que hi ha alguna cosa de veritat en les reflexions de Resina. El procés de deserció, de "desidentificació" de molta gent en relació amb la ciutat, és real i és nou.

Tardor – Hivern (octubre 2008 – març 2009)

Publicat sota llicència Creative Commons